

Włodzimierz Moch

Język dresiarzy w powieści
Doroty Masłowskiej

Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną

O powieści 19-letniej Doroty Masłowskiej z Wejherowa *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną* (Lampa i Iskra Boża, Warszawa 2003), najciekawszym debiucie literackim ostatnich lat, mówi się, że to „powieść dresiarzka”¹. Kim zatem są *dresiarze*, reprezentowani przez głównego bohatera tej książki Silnego, na którego monologu wewnętrznym opiera się jej oś konstrukcyjna i skromna fabuła? W *Słowniku slangu młodzieżowego* Macieja Czeszewskiego znajdujemy takie definicje: *dres*, *dresiarz* ‘o chłopaku noszącym dresy, adidasy, skórzaną kurtkę (ubiór może być markowy lub podrabiany), kolczyk w uchu – połączenie kilku z całej gamy elementów składa się na wizerunek typowego dresiarza’; *dresy* ‘subkultura dresiarzy: *Dresy* (...) – *agresywna, chuligańska subkultura, skupiająca młodzież, dla której wzorem jest „człowiek z miasta”, czyli gangster* (Pol.)’ (SSM 2001: 56-57). Jak widać, autor słownika ma kłopot z definicją i zamiast niej daje cytat z „Polityki”.

Zatem, czy *dresiarze* to luźne grupy chuliganów, odznaczających się charakterystycznym strojem i image’em, czy już subkultura, czyli „grupa społeczna, wyznająca swoje wzory, zasady i normy obyczajowe, odmienne od przyjętych przez większość społeczeństwa?” (ISJP 2000: 714). Jeśli za takie zasady uznać hedonizm i kult siły, objawiający się agresją wobec innych, oraz kult pieniądza, związany z bezwzględными i nielegalnymi sposobami jego zdobywania (handel narkotykami, wymuszenia haraczu), to *dresiarze* są (patologiczną) subkulturą².

¹ Zob. wywiad K. Surmiak-Domańskiej z autorką pt. *Silna*, „Wysokie Obcasy”, dodatek do „Gazety Wyborczej”, 28. 09. 02, s. 9.

² Może lepiej byłoby mówić o środowiskach *dresiarzy* (inne nazwy nadawane im przez ich przeciwników: *drechy*, *mięśniaki*, *plastki*, *plastiki*, *lodziarze*, *pajace*, *klauni*), obecnie nazywanych także *karkami*: „Przestali masowo chodzić w dresach, a zamiast adidasów coraz częściej noszą

Wątpliwości pogłębia fakt, że *dresiarze*, w przeciwieństwie na przykład do więźniów, nie stworzyli własnego kodu językowego, który pełniłby funkcję identyfikacyjną i stosowany byłby przez grupę obligatoryjnie (SatNor 1994: 12-13). Może jednak analiza materiału leksykalnego powieści Masłowskiej wykazać, że jest inaczej?

Wśród potocznych i slangowych określeń osób, jakie wyeksцерpowałem z materiału leksykalnego powieści, przeważa negatywne wartościowanie, stąd obecność licznych wyzwisk. Masłowska posługuje się dość często wyrazami poddanymi modyfikacjom słowotwórczym, ale – jak się wydaje – w większości są to formy znane jej z młodzieżowego slangu. Jedynie w przypadku frazeologizmów i wyrażeń o charakterze częściowo lub całkowicie metaforycznym mamy zapewne do czynienia z dokonanymi przez nią innowacjami.

1. Nazwy osób i ich cech

1.1. Nazwy dziewcząt, kobiet i ich cech

1.1.1. Potoczne:

baba 'brutalnie o kobiecie', *flądra* 'lekceważąco o dziewczynie, kobiecie', *franca* 'obraźliwie o dziewczynie, kobiecie', *klempa* 'z niechęcią o dziewczynie, kobiecie, zwłaszcza niezgrabnej, otyłej', *(moja) kobieta* '(moja) dziewczyna', *laska* '(atrakcyjna) dziewczyna', *lesba* 'pogardliwie o lesbijce', *wypindrzona* 'wyzywająco ubrana i przesadnie umalowana kobieta'.

---

mokasyny lub półbuty. Nazwa *kark* pochodzi od sposobu uczesania i golenia głowy – po szlachecku na łysą pałę, z króciutką czuprynką na środku głowy” (zob. artykuł B. Chańskiego *Karki*, w: internet, www2.gazeta.pl). Zewnętrzny wizerunek *dresiarzy* ulega zmianie, ale praktyczna filozofia życiowa oparta na kulcie siły, pieniądza i użycia pozostała bez zmian. Masłowska mówi też w wywiadach o *dresiarstwie mentalnym* (np. w wywiadzie dla Sygnałów dnia, Polskie Radio I, w: internet, www.radio.com.pl), którego zasadniczą cechą miałyby być wszechogarniające nas i nieograniczone pragnienie konsumowania, także w sensie duchowym. Jego ikoną jest w powieści Babilon, symbol zła współczesnego świata w młodzieżowych subkulturach muzycznych, np. u wyznających filozofię rastamańską muzyków i fanów reggae. Restauracja McDonald's, jedna z „babilońskich” instytucji, staje się, także w świadomości bohaterów, znakiem świata zachodniego, owładniętego konsumpcjonizmem, pojmowanym jako żądza konsumowania, i chylącego się ku upadkowi, takiemu jak ten, który dotknął niegdyś starożytne miasto Babilon. Dekadencki wymiar ma codzienna egzystencja Silnego i innych bohaterów, którzy nie widzą przed sobą żadnej przyszłości, za to niemal bez przerwy przyjmują narkotyki i inne używki, traktując je jako namiastkę transcendencji. Szczytem ich marzeń jest dobry samochód i bogato urządzone mieszkanie, ale nic nie robią, aby ten cel osiągnąć. Wyzyskują i pochłaniają także siebie samych – w sensie fizycznym i duchowym. Ograniczona tylko dostępnością pieniędzy konsumpcja narkotyków i „zaliczanie” kolejnych partnerek seksualnych to cały sens życia Silnego, głównego bohatera powieści, zmierzającego nieuchronnie ku autodestrukcji.

1.1.2. Slangowe:

czajna tałn 'dziewczyna, kobieta pozująca na osobę z Dalekiego Wschodu' (z ang. *china town* 'chińska dzielnica'), *gotyklaska* 'wielbicielka rocka gotyckiego', *metalówa* 'uczestniczka muzycznej subkultury metalowej', *niedawalaska* 'dziewczyna odrzucająca łatwe i przypadkowe kontakty seksualne', *stara*, (*moja*) *starsza* 'matka', *zwłoka* 'negatywnie o dziewczynie w stanie fizycznego i psychicznego wyczerpania, zwłaszcza po zażyciu narkotyków'; w tej grupie nazw osobowych mieści się też innowacja stylistyczna o charakterze metaforycznym: *sypiąca się kobieta na klimaksie* 'ironicznie o kobiecie w okresie klimakterium, mającej kłopoty zdrowotne'.

1.2.3. Wulgarne (wyzwiska):

chłtam 'pogardliwie o dziewczętach', *ciemieżnicze ściervo* 'z pogardą o dziewczętach', *cipa* 'z niechęcią o dziewczynie', *diskodupy*, *diskowywłoki* 'pogardliwe określenia dziewcząt prowadzących lekki, rozrywkowy tryb życia, częstych bywalczyń dyskotek', *dupa* 'lekceważąco o dziewczynie traktowanej jako obiekt zainteresowań seksualnych', *kurwa* 'pogardliwie o dziewczynie często zmieniającej partnerów seksualnych', *małe ścierewko* 'pogardliwie o źle prowadzącej się dziewczynie', *ostra dupa* 'lekceważąco, ale i z nutą podziwu o dziewczynie mającej duże potrzeby seksualne', *pinda* 'nie lubiana, niesympatyczna dziewczyna, kobieta', *przeleciiana* 'dziewczyna, z którą osoba płci męskiej odbyła pośpiesznie stosunek seksualny', *sadomaso gotykkurwa* 'pogardliwie o wielbicielce rocka gotyckiego, przejawiającej skłonności sado-masochistyczne', *suka* 'pogardliwie o dziewczynie, kobiecie', *szmata* 'pogardliwie o dziewczynie, która się niemoralnie prowadzi'.

W tej grupie nazw mamy wyrazy używane potocznie (*cipa*, *chłtam*³, *dupa*, *pinda*, *suka*, *ściervo*, *kurwa*, *szmata*, *wywłoka*), ale w slangu, którym posługują się bohaterowie są one często poprzedzone określeniem wzmacniającym negatywną konotację danego terminu lub uściślającym jego zakres znaczeniowy. Wśród nich jedna formacja wydaje się szczególnie ciekawa ze względu na swą złożoną konstrukcję: *sadomaso gotykkurwa*. Ta grupa nominalna składa się, oprócz elementu określanego, aż z dwóch członów określających, z których pierwszy to derywat *sadomaso*, powstały od przymiotnika złożonego *sadomasochistyczna*, a drugi – rzeczownik *gotyk*, pełniący funkcję przymiotnika *gotycka* (porównaj formę *gotyklaska*). Zauważyć też trzeba, że formacje *gotyklaska* i *gotykkurwa* to już zrosty, podobnie jak niektóre inne przytoczone formy.

³ Dotąd ten wyraz oznaczał jedynie 'beużyteczne, stare, bezwartościowe przedmioty' (SPP 1996: 291), ale w tym samym źródle tuż obok definicji podany został ciekawy przykład do osobowego zastosowania określenia *chłtam*: – *Kobiety – mawiał Czesiek – barachto! Chłtam!*

Dlaczego funkcjonujące od lat w mowie potocznej wulgaryzmy obrastają w nowe określenia? Odpowiedź jest oczywista: spowszedniały, ich ekspresja zużyła się i wymagają dziś wzmocnienia lub przynajmniej odświeżenia, co dla pełnego nowych pomysłów slangu młodzieżowego nie jest zadaniem ponad miarę. Z tych zapewne względów tworzy on chętnie nowe hybrydalne zestawienia z bardzo produktywnym angielskim określeniem *full* 'pełen'; w powieści też ich nie brakuje: *full elegancja* 'wielka elegancja', *full gratis* 'gratis, całkowicie za darmo', *full kultura* 'kulturalnie', *full kompetencje* 'pełne kompetencje', *full powaga* 'poważnie'.

1.2. Nazwy młodzieńców, męczyzn i ich cech

1.2.1. Potoczne:

buc 'lekceważąco o ponuraku, prostaku', *cham* 'pogardliwie o człowieku grubiańskim, ordynarnym, nieokrzesanym', *chłopaki* 'ironicznie o policjantach', *cwel* 1 'pogardliwie o homoseksualistcie biernym' (w gwarze przestępczej wyraz oznaczający więźnia odrzuconego na margines życia więziennego, pozbawionego rządzących za kratami niepisanych praw, bitego i gwałconego przez współwięźniów), 2 'wrogo o osobie nielubianej', *frajer* 'lekceważąco o kimś naiwnym, łatwowiernym', *napalony* 'podniecony', *palant* 'z niechęcią o kimś, zwłaszcza niemądrym', *psychiczny z dałnem* 'lekceważąco o osobie chorej psychicznie, cierpiącej na tzw. zespół chorobowy Downa', *robot* 'pogardliwie o robotniku', *Rusek* 'z niechęcią o Rosjaninie', *trans* 'transwestyta', *zбочony* 'seksualnie zбочony'.

1.2.2. Slangowe:

bracki 'brat', *master of ceremony* 'mistrz ceremonii – raper układający i recytujące hiphopowe wiersze na tle podkładu muzycznego, termin specjalistyczny z muzyki i subkultury hiphopowej' (ze slangu angloamerykańskiego, dalej w skrócie sl. am.), *eurocwel* 'obraźliwie o euroentuzjście, czyli zwolenniku łączenia się różnych krajów w Unii Europejskiej', *gestapowscy sanitariusze* 'obraźliwie o policjantach', *immoral* 'niemoralny' (z ang.), (*utajony*) *perwers* 'pogardliwie o osobie perwersyjnej, nieobliczalnej (ukrywającej swe skłonności)', *pies* 'negatywnie o młodzieńcu', *suk* 'z nienawiścią o policjancie', *świr*, *walnięty* 'pogardliwie o osobie niezrównoważonej psychicznie' *zbok* 'zбочeniec', *zwyrol* 'zwyrodnialec'.

1.2.3. Wulgarne (wyzwiska):

kutas 'obraźliwie o młodzieńcu, mężczyźnie', *ortopedał* 'pogardliwie o bogatym pederastie', (*spedalony*) *pedał* 'pogardliwie o pederastie', *skurwiały impotent* 'pogardliwie o młodzieńcu, mężczyźnie', *skurwiel* (N. l. poj. *skurwlem*) 'z pogardą o młodzieńcu, mężczyźnie', *skurwysyn* 'pogardliwie o mężczyźnie', *trzępiący się dewiant* 'z pogardą o onaniście'.

Wspólnorodzajową formą, oznaczającą zarówno osoby rodzaju męskiego, jak i żeńskiego, jest *świnia* 'pogardliwie o kimś podłym, złym' oraz *ścierwo* 'z nienawiścią o wrogu'. Czasami wulgaryzmem jest tylko przymiotnik oznaczający cechę w grupie nominalnej z „neutralnym” rzeczownikiem jako nazwą osoby (czasem także i rzeczy), ale sama jego obecność przesądza o wulgarnym charakterze całej grupy. Takich przymiotników jest kilka: *kurwieńczy* 'pogardliwie o kimś lub o czymś', *pierdolony*, *pierdolnięty* 'z pogardą o kimś lub o czymś', *pizdowaty* 'z lekceważeniem o kimś lub o czymś lichym', *pojebany* 'z niechęcią o kimś zachowującym się nienormalnie', *skurwysyński* 'z pogardą o kimś godnym potępienia', *zasrany* 'z niechęcią o kimś lub o czymś'. Spośród dwóch zaledwie rzeczowników osobowych oznaczających zbiorowość jeden jest silnie nacechowany ujemnie – *pedalstwo* 'pogardliwie o pederastach jako grupie społecznej', drugi stanowi neutralną formę slangową: *starsi* 'rodzice'.

Nieliczne w powieści nazwy części ciała o charakterze potocznym to *bańka* 'głowa', *ryj*, *morda*, *pysk* 'brutalnie o twarzy' oraz dwa pieszczotliwe określenia męskiego narządu płciowego, jedno potoczne – *pisiolek*, a drugie – znacznie częściej tu używane – to slangowa forma *dźordź* (ze sl. am. *george*).

2. Określenia czynności, stanów, sytuacji, okoliczności, miejsc oraz ich cech, nazwy kulturowe

2.1. Potoczne:

burdel 'nieporządek, chaos, brud', *być przy hajcu* // *hajcu* 'mieć pieniądze', *dochrapać się hajcu* // *hajcu* 'dorobić się', *kaszana* 'chaos, trudna sytuacja', *kipnąć* 'umrzeć', *kleić się (do kogoś)* 'natrętnie zalecać się do kogoś, szukać z kimś kontaktu fizycznego', *kłaść (na coś, na kimś) laskę* 'lekceważyć coś lub kogoś, nie przejmować się', *konspira* 'konspiracja' (termin z języka opozycji politycznej PRL-u), *lewy* 'nielegalny', *na luzie* 'swobodnie', *nie ma przebaczyć* 'bez litości', *ocipieć* 'stracić równowagę psychiczną, stać się niepoczytelnym', *paranoja* 'działania i sytuacje pozbawione sensu', *pluć (na kogoś)* 'pogardzać kimś', *rajza* 'wędrowka, podróż, włóczęga' (z niem. *reise*), *ruski* 'rosyjski', *solo* 'bójka jeden na jednego', *super* 'wspaniale', *syf* 'nieporządek', *totalny* 'całkowity, zupełny', *wkurzyć się* 'zdenerwować się', *wykręcić hajc* // *hajc* 'zdobyć pieniądze', *wziąć dupę w troki* 'gwałtownie odejść', *zasyfować* 'zabrudzić', *zdechnąć* 'umrzeć'.

2.2. Slangowe:

aferacja 'zaaferowanie', *akcja (z kimś)* 'spektakularne działanie', *anal seks terror* 'terror w postaci ekstremalnej, krańcowej', *Babilon 1* 'konsumpcjonizm świata zachodniego jako wyraz jego dekadencji', 2 'opresyjny względem

obywateli system polityczny, szczególnie autorytarny bądź totalitarny', 3 'kapitalizm', *bachnąć się* 'rzucić się', *badziewie* 'coś bezwartościowego, tandetnego, nudnego', *bujac się* 'jechać, iść', *być na minusie* 'znajdować się w złej sytuacji', *centralnie* 'prosto, w środku', *chory film* 'brednia, nieprawda', *dała* 'choroba psychiczna, szaleństwo', *despera, desperka* 'desperacja, rozpacz', *dilej* 'wstrząs', *dostawać filmu* 'mieć urojenia', *dół* 'apatia, depresja', *dym* 'zamieszanie, bójka', *dymy 1* 'kłopoty, komplikacje', *2* 'zamieszki', *gryps* 'zręczne powiedzonko, śmieszny zwrot', *(totalny) hardkor* 'brutalne działania, skrajne niebezpieczeństwo' (ze sl. am. *hardcore*), *impreza się kręci* 'impreza toczy się owocnie', *iść na szajbę* 'walczyć, używając wszelkich dostępnych narzędzi', *konsterna* 'konsternacja', *kręci coś kogoś* 'coś kogoś podnieca', *łać (coś)* 'lekceważyć coś, nie liczyć się z czymś', *lajcikowo* 'leciutko' (z ang. *light* 'lekki'), *lampić się* 'patrzeć', *liść na twarz* 'uderzenie otwartą ręką w twarz', *malaria* 'nieporządek, brud', *malwercha* 'malwersacja', *marnacja* 'zmarnowanie', *na maksa* 'całkowicie, maksymalnie', *na chacie* 'w domu', *nazyłać* 'nabrudzić', *perwercha* 'perwersja', *pikuś* 'coś błahego', *powaga* 'poważnie!', *przeגיעcie* 'przesada', *przewijać kogoś* 'pomagać komuś zmienić niekorzystne położenie, w jakim się znalazł, odwrócić bieg zdarzeń', *robić loda Babilonowi* 'służyć z oddaniem instytucjom kapitalizmu', *robić Moskwie lachę* 'służyć z oddaniem Moskwie', *robić siarę (komuś)* 'stawiać kogoś w niezręcznej sytuacji, hańbić kogoś', *puszycie* 'grubo', *rzeźnia* 'krwawe ślady po bójce', *schiz* 'zachowanie odbiegające od normy', *serialnie* 'poważnie, serio', *siara* 'wstydliva sytuacja, hańba', *spadać* 'odchodzić w pośpiechu', *spoko* 'w porządku', *sport(y)* 'współzycie seksualne', *ściemniony* 'oszukany, nieautentyczny', *trzymać piątkę (z kimś)* 'żyć w przyjaźni', *ustukać jakąś sumę kasy* 'uzbierać jakąś kwotę pieniędzy', *wbić się* 'wejść nieproszonym', *w euro* 'europejsko', *wjeżdżać (wjazd) na chatę* 'wejście, włamanie do czyjegós mieszkania', *wporzo* 'w porządku', *w sterylu* 'sterylnie', *wyjście na solo* 'stawanie do walki jeden na jednego', *wypasiony* 'wspaniały', *zaczynać się z kimś* 'prowokować kogoś do bójki', *zajebisty* 'wspaniały, cudowny', *zajebiście* 'wspaniale', *zdanżać* 'nadażać', *zero (kasy, kultury)* 'brak (pieniędzy, kultury)', *żenada* 'wstydliva sytuacja, coś żenującego'.

3. Nazwy aktów myślenia, psychiki, woli i mowy

3.1. Potoczne:

bajer 'kłamstwo, zmyślenie, opowiadane często w celu zaimponowania komuś', *bajerować (kogoś)* 'okłamywać w celu zaimponowania, zyskania sympatii, itp., uwodzić', *drzeć ryj (mordę)* 'mówić głośno, krzyczeć', *kumać* 'rozumieć, rozmawiać coś', *pic* 'kłamstwo, oszustwo', *przychodzi na bańkę myśl* 'przychodzi

do głowy myśl', *skapnąć się* 'zorientować się', *przekręt* 'oszustwo', *weź pomysł* 'pomysł', *walić* 'mówić', *zakupować* 'donieść, zdradzić', *zdurnieć* 'zglupieć', *ześwirować (kogoś)* 'namówić kogoś'.

3.2. Slangowe:

jarzyć 'rozumieć, pojmować', *kumać* 'rozumieć', *mieć blachy pogięte* 'być niepełna rozumem', *mieć doła* 'być w stanie przygnębienia, depresji', *nawijać* 'dużo i szybko mówić, opowiadać', *o co biega* 'o co chodzi', *patent (na coś)* 'rozwiązanie', *podkręcać kogoś* 'skłaniać kogoś do czegoś', *postawić laskę* 'zlekceważyć', *przejść na minimal* 'prawie nic nie mówić', *strzelać sobie samobój* 'popętnić samobójstwo', *ściema* 'oszustwo, kłamstwo', *ściemniać* 'oszukiwać, kłamać', *ściemnianie* 'oszukiwanie, ukrywanie czegoś', *ściszyć wokal* 'mówić ciszej', *świrować (kogoś)* 'wprawiać kogoś w obłąd', *top secret* 'coś ściśle tajnego' (z ang.), *walnąć się* 'zorientować się', *wkręcać komuś chory film* 'wmawiać komuś nieprawdę', *wyczaić* 'odkryć, zorientować się, znaleźć', *zagrywa* 'zagrywka, gra', *zajawka* 'pragnienie czegoś, chęć na coś'.

4. Nazwy przedmiotów i ich właściwości oraz zjawisk fizycznych

4.1. Potoczne:

chajc // hajc 'pieniądze', *fajki* 'papierosy', *farfocel* 'strzęp czegoś, kłębek kurzu' (także dialektyzm wielkopolski), *gwoździe* 'kolczyki', *kamyszek* 'kamień (tu: jubilerski)', *kasa* 'pieniądze', *katana* 'kurtka, marynarka' (także szeroko znany dialektyzm), *kibel* 'ubikacja', *kip* 'niedopałek papierosa' (wariant dialektyzmu wielkopolskiego *kipa*), *kiecka* 'sukienka, spódniczka', *koks* 'anaboliczny środek dopingujący', *skóra* 'skórzany ubiór, najczęściej kurtka', *szmal* 'pieniądze', *szmaty* 'odzież', *zgnity* 'zgniły'.

4.2. Slangowe:

anabol 'środek anaboliczny powodujący przyrost masy mięśniowej', *bro*, *browiec* 'piwo', *bronks* 'rodzaj piwa', *chajz* 'dom, mieszkanie' (z ang. *house*), *dżiny* 'dżinsy', *glany* 'wysokie, najczęściej skórzane buty', *kaska* 'pieniądze', *malborasy* 'papierosy marki Marlboro', *mentole* 'papierosy marki Mentolowe', *pokal* 'szklanka do piwa', *ściema* 'oszustwo, kłamstwo', 2 'niepełnowartościowa rzecz', *lajcik* 'światełko' (z ang. *light* 'światło').

5. Słownictwo narkotykowe

5.1. Nazwy narkotyków:

amfa 'amfetamina', *barszcz (w proszku)* 'rodzaj narkotyku', *białko, bielinka* 'amfetamina', *(super)ciężkie narkotyki* (ze sl. am. *hard drugs* 'twarde narko-

tyki'), *drag* 'narkotyk', *feta* 'amfetamina', *haloperidol* 'narkotyczny środek odurzająco-uspokajający', *kwask* 'LSD' (ze sl. am. *acid*), *kreska* 'porcja narkotyku', *lekkie narkotyki* (ze sl. am. *soft drugs* 'miękkie narkotyki'), *nervosol* 'narkotyczny środek uspokajający', *pakman* 'stan narkotycznego głodu', *palenie* 'narkotyki do palenia w postaci papierosów-skrętów zawierających marihuanę, haszysz lub heroinę', *panadol* 'narkotyk w postaci pigułki, np. ekstaza, pochodna amfetaminy', *papiery* 'LSD', *polski piasek do nosa* 'polska amfetamina', *proch(y)* 'narkotyk(i) w postaci proszku', *ptasie mleczko* 'rodzaj amfetaminy', *spid* 'amfetamina' (ze sl. am. *speed*), *szuwaks* 'uniwersalna nazwa narkotyków, niektórzy użytkownicy określają za jej pomocą marihuanę i haszysz, inni – amfetaminę, heroinę, itd.', *rzut*, *rzucik* 'porcja narkotyku', *ścieżka (ściecha)* 'porcja narkotyku w postaci usypanej wąskiej ścieżki proszku', (*ściemniony*) *towar* '(oszukany na wadze i jakości) narkotyk', *trociny* 'sproszkowane narkotyki', *ziele* 'marihuana' (ze sl. am. *herb*).

Wyekscerpowane z tekstu powieści określenia narkotyków można podzielić na trzy podgrupy. Pierwsza obejmuje określenia ogólne, takie jak *narkotyki*, *dragi*, *lekkie* (dotąd w formie kalki ze sl. am. jako *miękkie*) lub *ciężkie* (dotąd – *twarde*) *dragi*, *palenie*, *towar* czy *trociny*. Druga mieści nazwy poszczególnych narkotyków, w tym zapożyczone, jak *kwask*, *spid*, *ziele*, oraz rodzime, mające najczęściej charakter neologizmów semantycznych, peryfraz i przenośni: *barszcz*, *białko*, *papiery*, *proch(y)*, *polski piasek do nosa*, *ptasie mleczko*, *trociny*, wreszcie szyfrowane pod postacią oficjalnych nazw leków: *panadol*, *haloperidol*, *nervosol*⁴. Trzecia gromadzi określenia porcji narkotyków oraz fizycznych postaci, w jakich przygotowuje się je do zażycia: *kreska*, *ścieżka*, *rzut*. Jak można się zorientować po wielokrotności użyc, narkotykiem, który obecnie zdominował konsumpcję tych środków wśród młodzieży, jest amfetamina i jej pochodne. Jako zakazane, objęte są tabu, także językowym, ale motywowanym wyłącznie przez pragnienie ukrycia narkotykowego procederu przed organami ścigania, a w przypadku młodzieży – także przed rodzicami, szkołą, itd. Tabu to jednak stopniowo zanika, a eufemi-

⁴ Z tymi nazwami zetknąłem się jedynie w powieści Masłowskiej, także niektórych innych nie mogłem zidentyfikować w dostępnych mi słownikach obejmujących słownictwo narkotykowe, a ich znaczenia wywnioskowałem z kontekstów, dlatego możliwe są niedokładności. Do tych nie do końca „pewnych” form należą: *barszcz*, *pakman*, *polski piasek do nosa*, *ptasie mleczko*, *trociny*, *zgony*, *zwłoki*, *dostawać zgona*. Są to prawdopodobnie określenia środowiskowe albo zupełnie nowe, ale znane szerzej zażywającym narkotyki. Raczej mało prawdopodobne, że wymyśliła je sama autorka powieści, choć jej kreatywność językowa nie ulega wątpliwości.

zacja narkotykowej leksyki, powiększającej swój zasób z dnia na dzień, staje się źródłem (a może już tylko rezultatem) gry pozorów, zabawy w słowa, które ulegają swoistej inflacji⁵.

Określenia czynności związanych z zażywaniem narkotyków i handlowaniem nimi *akcja reanimacja* 'przywracanie przytomności osobie odurzonej narkotykami', *brać* 'zażywać narkotyki', *ciągnąć* 'zażywać narkotyki przez wciąganie ich do nosa', *ciągnąć spida* 'wciągać amfetaminę do nosa przez szklaną fiolkę lub plastikową rurkę', *ćpać* 'zażywać narkotyki', *dilerka* // *dilerstwo* // *dilowanie* 'handel narkotykami' (ze sl. am. *dealer* 'handlarz narkotykami'), *dilować amfą* 'rozprowadzać, sprzedawać amfetaminę', *detoks* 'odtruwanie narkomana', *kwaśna rewizja* 'rewizja, której celem jest znalezienie narkotyków, głównie kwasów, czyli LSD'), *naćpać się* 'zażyć dużo narkotyków', *najeść się* 'zażyć dużą dawkę narkotyków', *nasypać kreskę* 'przygotować porcję narkotyku do zażycia przez usypanie wąskiej ścieżki proszku w celu wciągnięcia go do nosa', *nażreć się spida* 'zażyć dużą dawkę amfetaminy', *przygrzać ścieżkę do noska* 'zażyć dawkę narkotyku w proszku przez wciągnięcie go do nosa', *przypherdolić sobie* 'zażyć narkotyk', *robić po kresce*, *robić ścieżkę* 'przygotować porcję narkotyku w proszku do zażycia', *strzelić sobie* 'zażyć, przyjąć narkotyki', *walić* 'zażywać narkotyki, głównie dożylnie, np. heroinę', *zapodać nieco bielinki* 'zażyć amfetaminę', *zapodawać rzuta* 'zażywać porcję narkotyku w proszku', *zaspidować* 'zażyć amfetaminę', *zasunąć proszku* 'zażyć narkotyk w proszku'.

5.2. Określenia osób pozostających pod wpływem narkotyków oraz stanów i przeżyć związanych z ich zażywaniem:

być na spidzie 'znajdować się pod wpływem amfetaminy', *dostawać zgona* 'znaleźć się w stanie narkotycznej zapaści', *film* 'narkotyczne halucynacje', *fleszбек ściemniony* 'występujące niespodziewanie, powracające nawet po dłuższym czasie halucynacje, stany lękowe, wizje jako objawy abstynencji po zażyciu narkotyków' (ze sl. am. *flashback*), *halun* (*na bańce*) 'narkotyczna halucynacja', (*grubsza*) *jazda* 'euforyczne przeżycia po zażyciu narkotyków' (ze sl. am. *trip*), *mieć spida* 'pozostawać pod wpływem amfetaminy' *naspidowany* (*na prochu*) 'pozostający pod wpływem amfetaminy', *nienadpalony* 'osoba, która wypaliła niezbyt dużo papierosów z narkotykiem i pozostaje pod ich ograniczonym wpływem', *podjarany* 'osoba w stanie po wypaleniu niewielkiej liczby papierosów z narkotykami', (*pona*)*wciągać* (*sobie*) 'wciągać narkotyk przez nos', *przećpany* 'osoba w stanie ciągłego odurzenia, zamroczenia

⁵ Szerzej o słownictwie narkotykowym z perspektywy tabu w moim artykule *Słownictwo narkotykowe a tabu dzisiaj*, *Poradnik Językowy* [w druku].

narkotykami', *upalony* 'osoba pozostająca w stanie euforii po przyjęciu narkotyków', (*ostry*) *zjazd* (z *proszku*), (*ciężkie*) *zejście* 'stan psychicznego i fizjologicznego dyskomfortu następujący po euforii wywołanej zażyciem mocnego narkotyku, charakteryzujący się m.in. chroniczną bezsennością', *zgony*, *zwłoki* 'osoby nieprzytomne lub odurzone działaniem narkotyków'.

6. Wulgaryzmy i przekleństwa

Silny i jego koledzy oraz niektóre postaci żeńskie pochodzą i obracają się w obszarze społecznym, w których zmagają się bezustannie z takimi problemami, jak bezrobocie, narkomania, przestępczość, ale także ze swoją niemocą lub nieumiejętnością ciągłego mierzenia się z problemami codziennego życia, konsumpcyjnym do niego podejściem, zanikiem wrażliwości społecznej i wyższej uczuciowości. Stąd w ich mowie wiele wulgaryzmów i brutalizmów. Większość z nich funkcjonuje w potocznej polszczyźnie, dlatego nie uznałem za stosowne dokonywać ich podziału na określenia potoczne i slangowe, choć niektóre są wyraźnie świeżej daty i prawdopodobnie pochodzą się ze środowisk młodzieżowych. Niektóre wulgaryzmy (w tym wyzwiska) znalazły się wcześniej w grupie Nazwy osób i ich cech (nie powtarzam ich tutaj), ale oprócz nich jest jeszcze wiele form innych, obejmujących różne grupy tematyczne⁶:

chujac 'oszukiwać', *chujowo* 'źle, marnie', *chujoz* 'przekleństwo', *chuj tylko wie* 'nikt nie wie', *coś mi odpierdoli* 'zwariuję', *dać dupy* 'przegrać sromotnie, poddać się', *fajki z gówna* 'liche papierosy', *firmowe gówna* 'pogardliwie o markowych produktach danej firmy', *fuck you* 'wyraz złości, pogardy, nienawiści, odpowiednik slangowego *pierdolę cię*' (ze sl. am.), *gównatus* 'bezwartościowe rzeczy', *gówno* 1 'nic', 2 'przekleństwo', *kurwa* 'przekleństwo', *ja pierdolę* 'przekleństwo', *jebie (mi) się (coś)* 'coś mi się miesza', *kurwica* 'stan wzmożonej nerwowości', *męskie sranie w banie* 'prawienie pustych komplementów w celu uczuciowego podboju', *mieć nasrane w głowie* (*w bańce*) 'mieć źle ułożone w głowie, być niespełna rozumu', *nachujane w głowie* 'źle ułożone w głowie', *najebać się* 'upić się', *napierdolić sobie* 'pobić się wzajemnie', *napiżdzać* 'mówić', *odpieprzyć się* 'odczepić się', *pierdolenie* 'puste mówienie, gadanie', *pierdolić, pierdolić od rzeczy* 'mówić mało sensownie', *pizdnąć się* 'uderzyć się', *po chuj* 'po co', *podkurwiony* 'lekkko zdenerwowany', *pojeb* 'wariactwo', *pokazywać fakju* 'obraźliwy gest polegający na wysunięciu w górę środkowego palca z zamkniętej dłoni' (ze sl. am. *fuck you*),

⁶ Ich szczegółową klasyfikację podaje SPPW 1996: 175-179.

przelecenie 'odbycie stosunku seksualnego z dziewczyną lub kobietą w pośpiechu i bez angażowania sfery uczuć wyższych', *przeruchany* 'oszukany', *przyjebać* 'uderzyć', *puknąć (kogoś)* 'odbyć z dziewczyną, kobietą stosunek seksualny', *robić syf* 'wprowadzać nieporządek, chaos', *robić w chuja* 'oszukiwać kogoś, robić z kogoś wariata', *rozpieprzyć w drzazgę* 'zniszczyć do szczeru', *rozpierdolić* 'zniszczyć', *skurwiały* 'godny potępienia', *spierdalać* 'szybko odchodzić, uciekać', *spiżdzać* 'uciekać, odchodzić w pośpiechu', *spuszczając wpierdol* 'sprawić lanie, pobić kogoś', *tam i sram* 'tu i tam', *to mnie głównie obchodzi* 'nic mnie to nie obchodzi', *trząść dupą* 'bać się', *uświnić (kogoś)* 'wplątać kogoś w niemoralną sytuację', *wkurwiać się* 'denerwować się', *wychujać (kogoś)* 'pozostawić kogoś w potrzebie, oszukać', *zajebać (kogoś)* 'zbić kogoś', *zajebać (coś, kogoś)* 1 'ukraść coś', 2 'zabić kogoś', *zapierdalać* 'biegać', *zapierdolić* 'zabić'

Bohaterowie powieści raczej nie ujawniają swych zainteresowań sportem, dlatego zaledwie kilka razy w całym tekście zostały użyte elementy języka subkultury *kiboli*, czyli fanatycznych zwolenników jakiejś drużyny, i to bez związku z wydarzeniami sportowymi. Ich wulgarne okrzyki: „*Arka Gdynia kurwa świnią*”, „*Lechia Gdańsk kurwa szajs*” służą adwersarzom wyłącznie jako narzędzie walki w konflikcie, który nagle ujawnia się między nimi, a formy *samobój*, *strzelać samobój*, czyli 'wbić samobójczego gola do własnej bramki', funkcjonują w powieści jako przenośnie i odnoszą się do czynu samobójstwa.

Silny i jego znajomi prowadzą pasożytniczy tryb życia i czasem działają nielegalnie (rozprowadzanie narkotyków), ale starają się unikać kontaktów z policją i w zasadzie nie są przestępcami. Może dlatego słownictwo typowe dla środowisk przestępczych jest reprezentowane w powieści przez nieliczne formy: wspomniany wyraz *cwel* oraz *skitrać* 'schować', *skitrany* 'schowany', *skitrание* 'schowanie' (używane też przez *kiboli*), wreszcie neologizm *zawiasy* 'zawieszenie kary więzienia'.

7. Elementy regionalne i gwarowe

Jest ich niewiele. Oprócz regionalizmu kujawskiego *jo* 'tak' (przekształcony germanizm *ja*) i krakowskiego *rajtki* 'rajstopy' (skąd się wzięły w Wejherowie?), mamy tu dialektyzmy wielkopolskie: *obszrupać się* 'wyszczерbić się', przekształconą postać *zakluczyć* 'zamknąć na klucz' jako *zakluczyć na kłódkę* 'zamknąć na kłódkę', *gilgotki* 'miejsca czułe na łaskotanie, łaskotki' (północny wariant wielkopolskiego i śląskiego dialektyzmu *gliglotki*) oraz znane szerzej w gwarach nazwy przyrodnicze: *glizda* 'dżdżownica' i *mirta*, czyli 'mirt'

w żeńskiej postaci. Są tu też dialektyzmy o szerszej geografii, które weszły do potocznej polszczyzny, np.: *farfocel*, *katana*, *kip*.

8. Słownictwo informatyczne i medialne

Słownictwo to stanowią przede wszystkim zapożyczenia: *boot error* 'błąd bootowania (ustawień startowych komputera)', *congratulations, we've got a winner* 'gratulacje, mamy zwycięzcę' (z ang.), *error* 'błąd' (z ang.), *fast forward* 'szybko do przodu' (z ang.), *game over* 'gra skończona' (z ang.), *level* 'poziom w grze komputerowej' (z ang.), *play* 'uruchom' (z ang.), *real tv* 'telewizja pokazująca wyłącznie wydarzenia z rzeczywistości' (z ang.), *reality show* 'program telewizyjny oparty na obserwowaniu zachowań i rozmów osób umieszczonych na jakiś czas w określonej przestrzeni' (z ang.), *relacja live* 'relacja na żywo' (z ang.), *tekstowa wiadomość* 'krótka wiadomość tekstowa, przekazywana przez telefon komórkowy lub komputer, w skrócie sms' (*sms* z ang.). Za rodzime można uznać następujące wyrażenia: *demówka* 1. 'krótki program napisany przez użytkownika komputera (amatora)', 2. 'taśma demonstracyjna z utworami danego wykonawcy', *edytor tekstowy* 'program komputerowy do pisania tekstów', *hasło (nieprawidłowe)*, *muzeum interaktywne* 'wirtualne pomieszczenie, z którego przez kliknięcie myszą komputerową można przenosić się w inne miejsca, otwierać różne źródła informacji, itp.'

9. Modyfikacje słowotwórcze

9.1. Zastępowanie jednych sufiksów innymi:

- a) zastąpienie sufiksem *-acj(a)* sufiksu *-owani(e)*, np.: *aferacja* 'zaaferowanie' (tu równocześnie zredukowano prefiks *-za*), *egzekwacja* 'egzekwowanie (mienia)', *marnacja* 'marnowanie';
- b) zastąpienie sufiksem *-izm* sufiksu *-icność*: *spontanizm* 'spontaniczność, swoboda' (w slangu młodzieżowym funkcjonuje także forma *spontan*, możliwe, że to do niej dodano sufiks *-izm*).

9.2. Skracanie (derywacja wsteczna) wyrazów w różnoraki sposób:

- a) przez redukcję sufiksu *-acj(a)* do postaci z końcówką *-a*, np.: *despera* 'desperacja, rozpacz', *konspira* 'konspiracja', *konsterna* 'konsternacja', *malwercha* 'malwersacja' (tu także zastąpienie głoski [s] głoską [ch]), nadająca wyrazowi postać zgrubienia (warto zwrócić uwagę na formę *desperka*, pochodną od wyrazu *despera*, która z kolei ma postać zdrobnienia);
- b) przez redukcję sufiksu *-ówka* do postaci z końcówką *-a* w wyrazie *krótkofala* 'krótkofalówka';

- c) przez redukcję sufiksu *-encj(a)* do postaci z końcówką *-a* w wyrazie *konsekwa* ‘konsekwencja’;
- d) przez redukcję sufiksu *-stw(o)* w wyrazie *samobój* ‘samobójstwo’.

9.3. Tworzenie nowych wyrazów przez dodawanie sufiksów:

- a) prefiksu *a-*: do wyrazu *empatia* dodano prefiks *a-*, co przyniosło powstanie antonimu *aempatia* ‘brak empatii’;
- b) prefiksu *para-*: dodawanie cząstki *para-* tworzy wyrazy o charakterze książkowym, takie jak *paramentalny* ‘nieprzemyślany, o zdefektowanym sposobie myślenia’, *paraprzyrodzony* ‘nie w pełni własny’;
- c) afiksu *-ość* (do przymiotnika *psychiczny*): *psychiczność* ‘psychika’.

W slangu młodzieżowym funkcjonuje wiele nacechowanych form skróconych, pojawiających się także w warstwie narracyjnej i w dialogach powieści (wcześniej już objaśnionych), jak *suk*⁷, *zwyrol*, *zbok*, *perwers*, narrator posługuje się też znanymi z mowy potocznej uniwerbizmami, jak *psychiczny* ‘chory psychicznie’, *umysłowy* ‘chory umysłowo’.

10. Modyfikacje związków frazeologicznych i wyrażen potocznych

Masłowska dokonuje dość licznych innowacji frazeologiczno-stylistycznych. Większość z nich polega na zastąpieniu stałych składników frazeologizmów nowymi elementami o podobnym znaczeniu (dzięki czemu ich wyrazistość znaczeniowa pozostaje zachowana) lub jedynie na aluzyjnym odniesieniu się do tych dobrze znanych konstrukcji. Na przykład zamiast zwrotu *brać dupę w troki* mamy *brać torebkę w troki*, odnoszący się do dziewczyny opuszczającej w pośpiechu czyjeś mieszkanie z torebką u boku. Potoczne wyrażenie *wiedzieć, na czym się stoi*, czyli ‘wiedzieć, w jakiej sytuacji ktoś się znajduje’, tu zyskuje smutno-żartobliwą postać *chcę wiedzieć, na czym leżę*, gdyż sytuacja bohatera jest psychologicznie i życiowo trudna. *Do ostatniej krzty* ‘do końca, bezgranicznie’ to prawdopodobnie nowa wersja wyrażenia *do ostatniej kropli krwi*, ewentualnie *do krwi ostatniej*. Zamiast *u kresu wytrzymałości* bohater znajduje się *na skraju wytrzymałości*, zamiast *z prawdziwego zdarzenia* mamy związek *z prawdziwego wydarzenia*. Zwrot *mieć rację* tu pojawia się w postaci *mieć prawdę*. Nową wersję zyskał też znany frazeologizm *miłość od pierwszego wejrzenia* – tu jako fraza *pokochała mnie od pierwszego*

⁷ Leksem *suk* ‘policjant’ może mieć różną genezę: mógł on powstać w wyniku derywacji paradygmatycznej (połączonej ze zmianą znaczenia) od wyrazu *suka* w znaczeniu ‘radiowóz policyjny’ lub w znaczeniu ‘pogardliwe określenie kobiety’, wreszcie przez skrócenie potoczemu *sukinsyn*.

wrażenia. Odpowiednią motywację ma przekształcenie dokonane w dublecie znaczeniowym *sodomia, gomora* zamiast *sodoma i gomora*, gdyż bohatera, zmierzającego do ostatecznego upadku, trapią wywołane narkotykami wizje seksualnych dewiacji. W wyrażeniu *wystawiony w krzaki dla ubogich* 'oszukany, rzucony na pastwę losu' odnaleźć można skojarzenia ze związkami *kino (teatr, romansidło, itp.) dla ubogich, wystawiony do wiatru i (uciec) w krzaki*. Z kolei, nasycone nienawiścią i pogardą wulgarne określenie dziewczyny *kurwa nędza* to przekształcone przekleństwo *do kurwy nędzy*, a znany dotąd z języka rodzimych raperów wyraz *melanż* 'nocna zabawa raperów, najczęściej w młodzieżowym klubie, połączona z pićm alkoholu i zażywaniem narkotyków' tu pojawia się w znaczeniu 'zamieszanie, chaos'. Zamiast ... *do głowy* sława uderzyła bohaterowi *na bańkę*. *Zakręcić się po znajomości* to fraza powstała według modelu „dwa w jednym”; skontaminowano w niej dwie potoczne konstrukcje – *załatwić coś po znajomości* i *zakręcić się wokół jakiejś sprawy*. Podobnie jest z konstrukcją *to im się gra*, stanowiącą połączenie wyrażeń *to im gra, to im się podoba*.

Aby poddać w wątpliwość wyjątkową jak na dresiarza dyspozycję intelektualną Silnego, autorka powieści dokonuje stylistycznego zabiegu zastępowania elementów dobrze znanych związków wyrazowych przez inne wyspecjalizowane nazwy, podane w nieprawidłowej postaci, czego przykładem niech będzie pleonastyczna konstrukcja *czysto psychiatryczna iberacja od normy* zamiast *czysto psychiczna aberracja*, powstała w rezultacie swoistej kontaminacji wyrażenia *odstępstwo (odchylenie) od normy* i zniekształconego terminu *aberracja*. Oto wybrane przykładowo inne błędy językowe (gramatyczne, frazeologiczne, tautologie), którymi autorka co jakiś czas inkrustuje wypowiedzi bohaterów: *bez krztyny kultury pozbawieni mężczyźni*, *bez szans na perspektywę*, *chcę z nią zostać przyjaciółmi*, *chorze wprost to wygląda*, *chów się*, *leko 'lekko'*, *następną razą*, *pójść na mieszkanie*, *śmiać się do rozpuchu*, *to się do ciebie pytam* 'pytam cię o to', *w mę głowę*, *weź ją nie zabij* 'nie zabij jej', *wszystko mi się wypowiadała* 'ze wszystkiego mi się wypowiadała'; *wszystko słucham*, *wypowiedź wojny przez polskich do Rusków*, *odeszłem*, *wziętem*, *zaczętem*, *zamknętem*, *z mojej strony*, *jak również z niej*.

11. Innowacje stylistyczne

Masłowska jest zainteresowana działaniami feministek, ale dość nieoczekiwanie staje się ich przeciwniczką, zręcznie wkładając swą krytykę w usta nie tylko Silnego, ale i niektórych żeńskich bohaterek. Ruch feministyczny zostaje przesměwczco zdefiniowany jako *uwolnienie się kobiet spod jarzma*, a jego

skutki na sposób myślenia i życia młodych kobiet określono brutalnie jako *burdel paramentalny*. Natomiast całość spraw związaną z feminizmem w innym miejscu powieści nazwano nieco mniej bezceremonialnie, choć też ujemnie *prowołnościowym majdanem*.

Jej bohaterowie raczej nie wzbudzają sympatii; dziewczęta są czasem *całe od siebie* 'nieswoje, niepewne siebie', Silny z kolei lubi *pitolić się* 'mazgać się'. Wszyscy robią coś *na totalnym wydechu* 'z desperacją' lub napotykają na *sztaple* 'problemy, przeszkody' (*sztapel* to także regionalizm wielkopolski w znaczeniu 'odpowiednio ułożony stos desek', być może w powieści występuje na zasadzie neosemantyzmu powstałego przez analogię do formy *szlaban* 'zakaz robienia czegoś przez jakiś czas', też oznaczającej niegdyś tylko fizyczną przeszkodę, obecnie także i czasowy zakaz). Inne zmodyfikowane formy to *nieprzezierna* 'nieprzezroczyta', *podniesienie* 'podniecenie', *poprosić o na jedzenie* 'poprosić o pieniądze na jedzenie' (zastosowano elipsę), *sprawdzać skrzynkę* 'przeglądać skrzynkę pocztową', *mówić pochyłą czcionką* 'mówić dużo i niezrozumiale', *umylać się* 'potykać się', *umór* 'nieporządek' (przekształcono wyrażenie *na umór*), *zmiędzy* 'spomiędzy', *zółte papiery* 'problemy'.

12. Etykieta

Nieliczne formy grzecznościowe mają charakter slangowy i są dobrze znane młodzieży: *czastalawista* 'cześć, do widzenia' (z hiszp. *hasta la vista*), *dla was chłopaki* – *respekt od Silnego* – 'Silny przesyła wam wyrazy szacunku, chłopaki', (*Silny*), *my cię lubimy*, *szacunek na osiedlu*; *respekt, Silny* 'szacunek dla ciebie, Silny', *narazka* 'na razie, cześć', *okej* 'w porządku' (z ang. *okay*), *no to sorka* 'przepraszam' (z ang. *sorry*).

13. Humor

Mowa Silnego, głównego narratora powieści, jest prosta i twarda, pozbawiona stylistycznych ozdobników, które w minimalnym zakresie pojawiają się w ustach dziewczęcych bohaterek, jego kolejnych partnerek. Jedną z nich, na poły mityczną Andżelika, traktowaną przez narratora z wyraźnym ironicznym dystansem, wypowiada na przykład taką kwestię, używając wyświechtanej metafory wpadającej w ton uczuciowego banału: *Wiem, co musiałeś czuć, gdy wtedy odjechałam rowerem, pozostawiając cię samego ze zdeptanym kwiatem naszego uczucia niszczącym na zgliszczach*.

W ponurej aurze uczuciowej tej powieści elementy humoru pojawiają się dość nieoczekiwanie, przy czym nazwanie go „wisielczym” wydaje się

na miejscu. Przedmiotem pomieszczonej z pogardą i nienawiścią ironii jest policja, jeden z głównych wrogów, z którym dresiarze, prowadzący ciemne interesy, mają ciągłe utarczki: *chłopaki przyjechali wnet tu ratować świat boży przed anal seks terrorem, niebieski samochód marki policja z uchyloną szybą niczym obwoźny handel Sądem Ostatecznym, Policja Polska Sp. z o. o., mentalne ocieractwo 'inwigilacja'*. Jednak bohaterowie potrafią też samokrytycznie spojrzeć na siebie i ujawnić swe przyzwyczajenia: *z natury jestem dobry, ale chodzący przytułek Caritas też nie jestem*, w tym narkotykowe skłonności, obwołując się prześmiewczo *drużyną imienia Matki Amfetaminy*. Ich patronem jest także *święty Amol od bólu głowy*, co nie dziwi ze względu na opłakane skutki ich skłonności do narkotyków i innych używek.

Silny dość trafnie ocenia swoje mało wyrafinowane próby uwodzenia dziewcząt (*i bliżej cały do niej manipuluję*), a raczej ich seksualnego wykorzystania. Stać go na odrobinę autoironii, dzięki czemu erotyczna klęska bohatera znajduje stylistyczny wyraz w takim zmetaforyzowanym i nasyconym batalistycznym słownictwem komunikacie „z frontu”: *Czuję się całoliniowo przegrany (...) Ciężkoobrojna armia cofa się w panice do najgłębszego wnętrza spodni. Całkowity odwrót, całkowity popłoch*.

Rzadko jego wypowiedzi przyjmują subtelniejszy kształt stylistyczny, jak wtedy, kiedy mówi o opłakanym stanie swej psychiki: (...) *me nerwy zaczną najpierw puszczać oczka...*, jednak dalszy ciąg monologu to już brutalny kontrpunkt wobec tej „babskiej” metafory (tak jakby autorka przestraszyła się, że jej bohater utraci swą literacką i kulturową tożsamość): *... potem pójdą się jebać i nie odpowiadam za to, co stanie się jeszcze potem*.

Przeżycia, myśli i poglądy bohaterów są określane głównie za pomocą silnie nacechowanych negatywnie wyrażen o dużym stopniu kondensacji uczuciowej, takich jak *szczytować w bezczelności, szeroko pojęta choroba psychiczna z przerzutami, wyznanie: satanistyczny fundamentalizm antyruski, ostateczny krach systemu instalacji nerwowych* (zawarto tu aluzję do tytułu płyty rockowego zespołu Kult „Ostateczny krach systemu korporacji”), to także cytaty z twórczości amerykańskiego muzyka punkowego Jello Biafry). Ekspresywizmów używa się nawet do opisanego zawartości damskiej torebki: *osprzętowanie bojowe, promocja piekła, łagodniej brzmi związek damskie farmazony 'kobiecie drobiazgi'*. W tekście powieści pojawiają się też, choć rzadko, elementy humoru o lżejszym ciężarze gatunkowym, na przykład stylizowane na slogan reklamowy wyrażenie *najnowszy środek do czyszczenia domu z deszczu (z pogody)* lub cytowane tu słynne określenie z filmu Marka Piwowskiego „Rejs” w takich okolicznościach przyrody.

14. Składnia

Szczupłość miejsca pozwala mi jedynie na spostrzeżenie, że na poziomie składni mamy do czynienia ze stosowaniem zdań wielokrotnie złożonych o dość swobodnym lub wręcz chaotycznym, często błędnym szyku wyrazów, tworzących tzw. potoki składniowe. Zabieg ten służy przybliżeniu formy wypowiedzi Silnego do stylu języka mówionego młodzieży z trudnych środowisk i jest zgodny z właściwościami składniowymi polszczyzny potocznej⁸.

Język dresiarzy w ujęciu Doroty Maślowskiej nie różni się niczym szczególnym od mowy, którą na co dzień posługuje się młodzież w tej subkulturze. Jest tylko może bardziej dosadny, prosty, choć nie prostacki, zawiera więcej wulgaryzmów i brutalizmów, form rubasznych i grubiańskich, skrótów myślowych i językowych, ale to tylko potwierdza zgodność tej odmiany z tendencjami panującymi w języku potocznym i młodzieżowym slangu⁹. Te cechy zapewniają leksyce powieści pewną jednorodność oraz wysoki stopień intensywności i ekspresywności, z dominacją ekspresywizmów wartościujących negatywnie¹⁰. Uzasadnienie dla częstego używania określeń wulgarnych i brutalnych mieści się w autorskiej decyzji uczynienia narratorem książki przedstawiciela środowiska dresiarzy, autentyczność świata przedstawionego jest argumentem

⁸ Szeroko zostały one omówione w artykule B. Dunaja, R. Przybylskiej i K. Sikory, *Język na co dzień*, [w:] *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie stuleci*, red. W. Pisarek, s. 243-246, Kraków 1999.

⁹ Zob. analizę słownictwa współczesnej polszczyzny w *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie stuleci*, red. W. Pisarek, Kraków 1999, s. 238-243.

¹⁰ Podział na słownictwo potoczne, slangowe i wulgarnie, jaki przeprowadziłem w większości grup tematycznych, ma charakter umowny. Tak naprawdę mamy w tej powieści do czynienia z leksyką potoczną, stanowiącą olbrzymi tygiel, w którym ciągle mieszają się starsze i nowsze jednostki językowe, krzyżują się różne odmiany środowiskowe polszczyzny. Wiadomo, że te formy, które przynależą jeszcze do młodzieżowego slangu, wkrótce powiększą zasoby polszczyzny potocznej, granice między tymi odmianami są płynne. Niemniej uznałem ten nieco sztuczny zabieg wydzielenia różnych odmian polszczyzny mówionej – zgodny z modami panującymi we współczesnej leksykografii – za celowy, gdyż pozwala on wykazać, że to właśnie slang młodzieżowy tworzy głównie owe językowe strumienie i strumyczki, które nieustannie zasilają nurt mowy potocznej. Bez owych dopływów rzeka naszej codziennej mowy prawdopodobnie płynęłaby o wiele leniwiej. Ktoś mógłby powiedzieć, mając na uwadze obecność licznych wulgaryzmów oraz innych nacechowanych negatywnie ekspresywizmów i słów inwektyw, że może to i potężna, ale coraz bardziej brudna rzeka. W takiej opinii jest wiele racji, Maślowska świadomie łamie tabu językowe i obyczajowe, jednak z drugiej strony w materiale leksykalnym powieści mamy do czynienia z zasobem ciągle tych samych „starych” wulgaryzmów, choć używanych intensywnie, czasami „wzbogaconych” o dodatkowe elementy określające. Prawdziwych innowacji jest tu niewiele.

decydującym o kształcie wypowiedzi bohaterów. Zresztą taka jest tendencja we współczesnym powieściopisarstwie; mowa potoczna w jej ekstremalnym wydaniu upowszechnia się¹¹. Dokonujący się na naszych oczach upadek tabu związanego z narkotykami powoduje, że w slangu młodzieżowym, nadającym zasadniczy kształt językowy warstwie leksykalnej tej powieści, tak istotną część zasobu stanowi słownictwo narkotykowe.

Jednak mimo świadomie kreowanego aintelektualizmu nie brakuje w wypowiedziach narratora spostrzeżeń zadziwiająco dojrzałych. Nie ulega wątpliwości, że to, co myśli i przeżywa, a następnie nadaje temu odpowiedni ekwiwalent słowny, zostało naznaczone świadomością autorki powieści, czemu zresztą ona sama nie zaprzecza¹². Również zawarta przez autorkę wielość odniesień popkulturowych (do świata mediów, filmu, seriali telewizyjnych, subkultur muzycznych), znajdujących wyraz w treści i kształcie monologów wygłaszanych przez poszczególne postacie, osłabia prymitywizm ich myślenia i wypowiedzania się, czyniąc ich nieprzekonującą kontestacją wobec świata bardziej autentyczną. Istotnym walorem powieści Masłowskiej jest posłużenie się – po raz pierwszy w takim zakresie w naszej literaturze – młodzieżowym slangiem, ale trzeba pamiętać, że mowa młodzieży z trudnych środowisk została poddana przez autorkę dyskretniej stylizacji literackiej i nasycona humorem. Oprócz tego autorka *Wojny...* odświeża frazeologizmy, stosuje innowacje stylistyczne, gramatyczne i składniowe oraz tworzy potoczne metafory. Czyżby te wszystkie zabiegi miały służyć nobilitacji tej odmiany polszczyzny?

Rozwiązanie skrótów

ISJP 2000: *Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, Warszawa.

SatNor 1994: H. Satkiewicz, *Norma polszczyzny ogólnej a języki subkultur*, [w:] „Język a kultura”, t. 10, red. J. Anusiewicz i B. Siciński, s. 9-17, Wrocław.

SGMP 1999: *Słownik gwary miejskiej Poznania*, red. M. Gruchmanowa i B. Walczak, wyd. 2. (z suplementem), Warszawa – Poznań.

SPP 1996: J. Anusiewicz, J. Skawiński, *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa – Wrocław.

SSM 2001: M. Czeszewski, *Słownik slangu młodzieżowego*, Piła.

SPPW 1996: M. Grochowski, *Słownik polskich przekleństw i wulgaryzmów*, Warszawa.

¹¹ Zob. J. Kornhauser, *Język we współczesnej literaturze polskiej*, [w:] *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie stuleci*, red. W. Pisarek, s. 166-180, Kraków 1999.

¹² Na zarzuty, że jak na dresiarza, myśli Silnego są zbyt inteligentne, Masłowska odpowiada: „Bo to jestem trochę ja przebrana za dresiarza. To są moje refleksje przez niego przefiltrowane”, zob. wywiad K. Surmiak-Domańskiej z autorką pt. *Silna*, „Wysokie Obcasy”, do datek do „Gazety Wyborczej”, 28. 09. 02, s. 8.

Summary

Dresiarze (literally *young people who wear sport trousers*) constitute environments of young hooligans who pretend to be a subculture. Their activities are based on three principles: the cult of power, consumption and money. The article aims at a research of the language which is used by the representatives of *dresiarze* – heroes of Dorota Masłowska's novel *Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną* (*Polish-Russian War Under The White-Red Flag*). The text is researched in the context of its distinctness to spoken Polish. Apparently the language of *dresiarze* doesn't differ from the slang used by the Polish youth in unofficial situations. The only difference is the more frequent usage of vulgar or brutal words and the vocabulary related to drugs, what isn't strange, because the existence of so-called "difficult youth" is closely linked to unemployment, boredom, violence and taking drugs.

Masłowska discreetly stylizes comments of her heroes, fills it with a sense of humour, refreshes the meanings of phraseologisms and makes use of the stylistic-grammar, syntactic innovations and creates colloquial metaphors. The slang of the youth dominates the lexical level of the novel what perhaps means the beginning of slang's ennoblement in the Polish language.